

บันทึกองค์ความรู้

ชื่อเรื่อง	“การฟ้องหมิ่นประมาท : จุดสมดุระหว่างประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนรวม”
ชื่อผู้บันทึก	นางสาวนิธินันท์ พินิจสุขใจ ตำแหน่ง นักวิชาการปฏิบัติการกฎหมาย
วันเดือนปี	๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๙
แหล่งที่มาของความรู้	การเข้าร่วมรับฟังใน งานเสวนา สกว. – ทีดีอาร์ไอ เรื่อง “การฟ้องหมิ่นประมาท : จุดสมดุระหว่างประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนรวม” จัดโดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๙ เวลา ๙.๐๐ น. – ๑๒.๓๐ น. ณ ห้องซาลอน A โรงแรมสวิสโซเทล เลอ คองคอร์ด (รัชดาฯ)

เนื้อหา

“กล่าวเปิดสัมมนา “การฟ้องหมิ่นประมาท : จุดสมดุระหว่างประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนรวม” โดย นายมานะ นิมิตรมงคล เลขาธิการองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)

กล่าวโดยสรุปว่า ระบบการตรวจสอบภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยประเทศไทยได้กำหนดให้องค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงาน อาทิ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (ส.ต.ง.) และ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ก.ส.ม.) ซึ่งต่างก็ได้ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม พบว่ายังไม่เพียงพอต่อการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น การเปิดให้ภาคประชาชน องค์กรภาคประชาสังคม และสื่อต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานภาครัฐจึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สำคัญ แต่การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐโดยภาคประชาชนนั้น กลับเป็นสาเหตุของการนำมาซึ่งการถูกข่มขู่ การถูกฟ้องร้องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนผู้ได้รับสัมปทาน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐโดยประชาชน ด้วยเหตุนี้เอง จึงมีความจำเป็นต้องศึกษา เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎ ระเบียบที่มีอยู่ที่เป็นการเอื้อต่อการดำเนินคดีต่อประชาชนในความผิดฐานหมิ่นประมาทจากการทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐอันเป็นการปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ

“กรณีการฟ้องหมิ่นประมาทผู้วิจารณ์นโยบายและการทำงานของรัฐ”

โดย นายอานนท์ ขวลาวัณย์ ผู้แทนจากศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ ILAW

สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ ได้ให้การรับรองไว้ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้เสรีภาพในการแสดงออกดังกล่าว จะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งเป็นที่มาของการออกแบกกฎหมายหมิ่นประมาท โดยที่จากกรณีศึกษาการฟ้องหมิ่นประมาทผู้วิจารณ์นโยบายและการทำงานของรัฐบาล เช่น คดีภูเก็ทหวาน คดีอานดี ฮอล และคดีแกนนำชาวบ้านเลย เป็นกรณีที่จำเลยถูกฟ้องหมิ่นประมาทจากการใช้เสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ โดยถูกฟ้องตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ (๑) – (๒)^๑

ข้อสังเกตจากกรณีศึกษา พบว่า ๑) การฟ้องคดีหมิ่นประมาทเป็นคดีอาญานั้น มีกระบวนการดำเนินคดีที่ส่งผลต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย กล่าวคือ หากมีการแจ้งความให้ตำรวจดำเนินคดีแล้ว ต่อมาผู้ต้องหาตกเป็นจำเลย ก็จะถูกนำไปฝากขัง เป็นต้น ๒) การฟ้องผู้ต้องหาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ (๑) (๒) นั้น อาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวที่มุ่งประสงค์ลงโทษผู้ที่ทำการเผยแพร่ข้อมูลปลอม หรือนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลเท็จ ทั้งนี้ ความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดโทษในอัตราที่สูงกว่าความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาก็ด้วย เช่น ในคดีภูเก็ทหวาน โดยสรุปว่าสำนักข่าวภูเก็ทหวานถูกฟ้องด้วยข้อหาหมิ่นประมาทและกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ม.๑๔ (๑) (๒) จากการเผยแพร่รายงานของสำนักข่าวรอยเตอร์ ศาลยกฟ้องเนื่องจากเห็นว่าข้อมูลที่นำมาเผยแพร่มีความน่าเชื่อถือและเป็นประเด็นสาธารณะ ประกอบกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ มาตรา ๑๔ ไม่น่าจะเป็นการหมิ่นประมาททางเนื้อหาแต่เป็นการละเมิดทางเทคนิค และ ๓) การกระทำความผิดโดยการเผยแพร่ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ มีระยะเวลาการสิ้นสุดหรือไม่ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีการกระทำไว้นานแล้ว แต่ข้อมูลยังคงอยู่ในอินเทอร์เน็ต จะถือว่าการกระทำสิ้นสุดไปแล้วหรือไม่

^๑ มาตรา ๑๔ ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๑) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน

(๒) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

“กรอบแนวคิดของกฎหมายป้องกันการฟ้องหมิ่นประมาทเพื่อปิดปาก”
โดย รศ.ดร.ปภังกร ศรีสนธิ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจกล่าวได้ว่า กรอบแนวคิดของกฎหมายเพื่อป้องกันการฟ้องหมิ่นประมาทเพื่อปิดปาก (Anti-SLAPP Law) มาจากพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิด สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวได้รับการยอมรับและกำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Right : ICCPR) และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights :UDHR) ทั้งนี้ โดยนัยหมายความว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิด แต่การแสดงออกซึ่งความคิดจะไปล่วงล้ำสิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศและความสงบเรียบร้อยของผู้อื่นไม่ได้ จึงเป็นที่มาของกฎหมายว่าด้วยการหมิ่นประมาท แต่อย่างไรก็ตาม บางกรณีที่เป็นการแสดงออกซึ่งความคิดที่เป็นประเด็นประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) เป็นหนึ่งในกระบวนการตรวจสอบของภาคประชาชน กลับถูกฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทด้วยเช่นกัน เหตุผลประการหนึ่งของการฟ้องหมิ่นประมาทนั้น ก็เพื่อต้องการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือระงับการแสดงออกซึ่งความคิด หรือเรียกอีกอย่างว่า SLAPP Law นั่นเอง เมื่อพิจารณาระหว่างสิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศกับประโยชน์สาธารณะจากการที่ประชาชนแสดงออกซึ่งความคิด นั้น เห็นว่าเสรีภาพในการแสดงออกดังกล่าวควรจะต้องมีความสำคัญมากกว่าสิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคล ในต่างประเทศจึงได้มีการกฎหมายป้องกันการฟ้องหมิ่นประมาทเพื่อ “ปิดปาก” หรือ Anti SLAPP Law โดยมีลักษณะเป็นการสร้างกระบวนการพิเศษเพื่อให้คดีรวดเร็วและประหยัดสำหรับจำเลยที่พิสูจน์ได้ว่าการกระทำของตนเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะมากกว่า^๒

จากการศึกษาการกำหนดโทษหมิ่นประมาทในต่างประเทศ พบว่าในประเทศฝรั่งเศส จะลงโทษอาญาหมิ่นประมาทจากการหมิ่นประมาทคนธรรมดาหรือกลุ่มคน โดยมีสาเหตุจากเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา เพศ ความพิการของผู้เสียหาย เท่านั้น ประเทศอังกฤษ จะลงโทษอาญาหมิ่นประมาทเฉพาะกรณีที่ทำให้สังคมแตกแยก ในขณะที่ประเทศไทย ได้กำหนดความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งจะส่งผลให้มีการใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีของผู้มีอำนาจในการยับยั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ (SLAPP) ซึ่งจะส่งผลต่อการติดตาม ตรวจสอบกิจการสาธารณะให้เกิดความโปร่งใส

ในส่วนขอเสนอแนะนั้น เห็นว่าองค์กรสื่อควรมีบทบาทในกำหนดกรอบ และสร้างจรรยาบรรณของสื่อมวลชนอย่างเข้มงวด เพื่อลดการกระทำที่มีลักษณะหมิ่นประมาท เช่น สื่อควรมีข้อเสนอข้อมูลทั้ง ๒ ด้าน เพื่อให้ผู้รับสารใช้ดุลพินิจในการรับสารจากข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วน ซึ่งการนำเสนอข้อเท็จจริงจะเป็นเครื่องป้องกันคอร์รัปชันได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๙ (๓) ได้กำหนดให้การตีพิมพ์ด้วยความเป็นธรรมซึ่งเป็นบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมทำได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของความผิด

^๒ บทความเรื่อง “SLAPP...ตบปากให้หยุดพูด” โดย หางกระดิกหมา เข้าถึงได้จาก <http://thaipublica.org/2013/10/strategic-litigation-against-public-participation/>

ฐานหมิ่นประมาทในมิติทางสาธารณสุข นอกจากนี้ ควรแก้ไขความผิดหมิ่นประมาทในทางแพ่ง โดยกำหนดให้ การแสดงความคิดเห็นหรือไขข่าวแพร่หลาย ในกิจการสาธารณสุข ไม่ต้องรับผิดชอบใช้คำสืงใหม่ทดแทน และให้ สามารถยื่นคำขอต่อศาลเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นกฎหมายเบื้องต้น โดยไม่ต้องพิจารณาสืบพยาน เพื่อให้คดี เสร็จสิ้นอย่างรวดเร็ว

“กรอบแนวคิดการฟ้องหมิ่นประมาทและ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์”

โดย ดร.จอมพล พิทักษ์สันตโยธิน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ได้ศึกษาแนวคิดการฟ้องหมิ่นประมาทและพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ จากเจตนารมณ์การร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งเดิม คือ ร่าง พระราชบัญญัติอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. โดยมีแนวทางการร่างจาก Convention on Cybercrime ซึ่งแนวคิดเดิมของ มาตรา ๑๔ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาจาก Article 7 ซึ่งกำหนดให้ “การนำเข้าสู่ เปลี่ยนแปลง ลบ หรือปกปิดไปจาก ข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ เป็นผลให้ได้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ไม่เป็นของจริงแท้ โดยมีเจตนาทำให้ข้อมูลนั้นถูก มองว่าเป็นข้อมูลแท้จริง เป็นความผิด” เป็นเรื่องของ “ข้อมูลปลอม” ไม่ได้มีเจตนาหมายถึง “ข้อมูลเท็จ” แต่ใน กระบวนการจัดทำร่างของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้แก้ไขชื่อจาก “พระราชบัญญัติว่าด้วย อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ.” เป็น “พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.” และได้เพิ่มหลักการเกี่ยวกับการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จ โดยมีมุ่งหมายให้ ครอบคลุมถึงการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเสียหาย กระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชน

โดยที่แนวคิดของ “ข้อมูลปลอม” และ “ข้อมูลเท็จ” มีความแตกต่างกัน การนำทั้ง สองเรื่องมารวมกันไว้ในมาตราเดียวกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาในการตีความว่าตามมาตรา ๑๔ (๑) มีเจตนารมณ์จะ ใช้กับกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยหรือไม่

“เสวนาการฟ้องหมิ่นประมาท : จุดสมดุระหว่างประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนรวม”

โดย วิทยาการผู้ทรงคุณวุฒิ

นางสาวสุภิญญา กลางณรงค์ กรรมการ กสทช. ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากการเป็นผู้ถูกฟ้องคดีในความผิดฐานหมิ่นประมาทว่า การพิสูจน์ว่าการกระทำไม่เป็นการหมิ่นประมาท เนื่องจากไม่มีเจตนา นั้น เป็นภาระการพิสูจน์ค่อนข้างมาก เช่น ต้องพิสูจน์ประวัติการทำงาน การศึกษา ว่าไม่เป็นผู้มีผลประโยชน์หรือมีความขัดแย้งกับโจทก์ ทั้งที่การกระทำดังกล่าวเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

นายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ ผู้อำนวยการบริหารสถาบันอิศรา กล่าวว่าโดยปกติ สื่อมวลชนจะถูกคุกคามจากการทำหน้าที่สื่อด้วยเหตุอื่น ๆ เช่น การข่มขู่ การถูกอุ้ม ดังนั้นการฟ้องหมิ่นประมาท เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะทำให้สื่อมวลชนได้มีโอกาสแสดงบทบาทต่อผู้ในสิ่งที่เกิดจากการกระทำของตน ทั้งนี้

เห็นด้วยกับข้อเสนอของอาจารย์ปกป้อง ในการกำหนดให้ศาลชี้ขาดในประเด็นข้อกฎหมายเบื้องต้น เพื่อจะได้ไม่เสียเวลาในการดำเนินคดี โดยเบื้องต้นศาลอาจจะกำหนดเป็นแนวปฏิบัติใช้ชัดเจนก่อนก็ได้ เช่น เป็นแนวปฏิบัติของประธานศาลฎีกา

นางรสนา โตสิตระกูล เครือข่ายประชาชนปฏิรูปพลังงานไทย นำเสนอมุมมองว่า กฎหมายเป็นทั้งกลไกและเป็นทรัพยากรของประเทศ ประชาชนทุกคนควรมีสิทธิใช้กฎหมายเท่ากัน แต่ปัจจุบันพบว่าฝ่ายบริหาร หรือผู้มีอำนาจ จะมีสิทธิใช้กฎหมายมากกว่าประชาชน และการที่ภาครัฐฟ้องหมิ่นประมาทประชาชนเป็นการปิดกั้นประชาชนต่อการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานของรัฐ หรือผู้มีอำนาจ

นายไพโรจน์ พลเพชร สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน กล่าวว่า การเปิดให้ประชาชนได้ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานรัฐหรือผู้ใช้อำนาจ ในประเด็นสาธารณะ ถือเป็นหลักการของการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม อันเป็นหลักการสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่อ ๆ มา ก็ได้ให้การรับรองสิทธิดังกล่าวเช่นกัน อีกทั้งการนำพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาฟ้องประชาชน ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดโทษไว้รุนแรงกว่าโทษในประมวลกฎหมายอาญา ยิ่งจะเป็นการทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวต่อการทำหน้าที่ดูแลสิทธิของตนเอง และส่งผลต่อการทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานของรัฐหรือผู้ใช้อำนาจ

ผศ.ดร.พิรงรอง รามสูต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงพัฒนาการการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน ซึ่งได้หันมาใช้ทางเลือกผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น โดยจะมีลักษณะที่กระจายศูนย์การนำเสนอเนื้อหาเข้าสู่ระบบโดยผู้ใช้เป็นหลัก (ตัวกลางออนไลน์) ในประเด็นการคุ้มครองตัวกลางออนไลน์นั้น ตามกฎหมาย E-Commerce ของสหภาพยุโรป (EU) นั้น จะมีภาระรับผิดในเนื้อหาที่ต่อเมื่ออยู่ในภาวะที่สามารถจะมีส่วนในการรู้เห็นถึงเนื้อหาที่เป็นการหมิ่นประมาท และสามารถส่งผลได้โดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการนำเสนอเนื้อหานั้นๆ ได้ ทั้งนี้ การเปิดให้นำเสนอผ่านสื่อออนไลน์จะเป็นทางเลือกหรือช่องทางในการตรวจสอบ การตั้งคำถามต่อการดำเนินการหรือนโยบายสาธารณะต่างๆ ให้สังคมได้รับทราบ อย่างไรก็ตาม มาตรการทางกฎหมาย ยังมีลักษณะเป็นการควบคุมการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะของสื่อออนไลน์ อาจส่งผลให้ตัวกลางออนไลน์ไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่^๓

^๓ สรุปรจาก เอกสารประกอบการสัมมนา “ตัวกลางออนไลน์กับความรับผิดในเนื้อหาหมิ่นประมาท” จัดทำโดย ผศ.ดร.พิรงรอง รามสูต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.